

BUITEN GEWOON RECHT

HANDLEIDING VOOR HET WERKEN ROND KINDERRECHTEN

**IN DE EERSTE GRAAD
VAN HET BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS**

COLOFON

Auteur

Iris Crynen

Coördinatie

Wim Taelman

Verantwoordelijke uitgever

VORMEN vzw
Vlaamse Organisatie voor Mensenrechteneducatie
Lange Gasthuisstraat 29
2000 Antwerpen
Tel. 03 293 82 15 – fax 02 611 75 18
E-mail mensenrechteneducatie@vormen.org

www.vormen.org

ISBN 90-77058-41-1
D/2008/9259/20
© 2008, VORMEN vzw

Met dank aan

Lief Van Ballaer, Bart Geenen, Sofie Verachtert, Nicki Verboven, May Leyten, Tinne Van de Gender, Jo Verswijfel en de leerlingen van VIBO De Ring Turnhout, voor de goede en inspirerende samenwerking die we hadden tijdens het schooljaar 2007-2008.

INHOUD

Buiten gewoon recht	4
1 Kennismakingsspelen/samenwerkingsspelen	5
2 Ervaringsspel 'Recht op recht'	10
3 Workshops over kinderrechten	13
4 Toonmoment - workshops	29
5 Infotraject – info over hulpinstanties	33
6 Afsluitmoment	35

BUITEN GEWOON RECHT

In deze handleiding reiken we suggesties en werkvormen aan om in de eerste graad van het buitengewoon secundair onderwijs, voor leerlingen van niveau OV3, rond kinderrechten te werken. De meeste werkvormen die we hier aanreiken werden tijdens het schooljaar 2007-2008 onder de vorm van een driedaags project bij VIBO De Ring te Turnhout uitgevoerd.

Het is echter niet noodzakelijk om dit concept van een driedaags project volledig over te nemen en uit te voeren exact zoals het hier beschreven staat. Afhankelijk van jouw voorkeuren, jouw leerlingen, de logistieke mogelijkheden van je school, de beschikbare tijd, enz. kan je hieruit werkvormen gebruiken en verwerken tot een eigen geheel.

Met deze handleiding willen we vooral een aanzet geven tot het werken rond kinderrechten/mensenrechten in deze onderwijsvorm. We kozen ervoor om de werkvormen en de inhoud helder en laagdrempelig te houden. Je vindt nog meer boeiende werkvormen in 'Recht in de roos', een handleiding om met kinderen van de derde graad van het lager onderwijs rond kinderrechten te werken. Te downloaden via www.vormen.org/LagerOnderwijs.

Dag 1

- Kennismakingsspelen
- Ervaringsspel
- Nabespreking

Dag 2

- Workshops
- Toonmoment
- Traject

Dag 3

- Film
- Interactieve websites
- Samenwerkingsspelen

1 Kennismakingsspelen/samenwerkingsspelen

1.1 Opzet

Doel

- Een prettige sfeer in de groep creëren.
- De deelnemers beter leren kennen.
- De deelnemers een eerste kennismaking met verschillende kinderrechten geven.
- (bij het werken met heterogene (uit verschillende klassen samengestelde) groepen) De leerlingen de kans geven elkaar wat beter te leren kennen, als voorbereiding om in de vervolgv activiteiten met elkaar samen te werken.

Benodigheden

- Een lege ruimte.
- Wat kleine spelbenodigheden (zie elk spel).

Tijd

Deze spelletjes nemen, ieder op zich, weinig tijd in beslag. Een kwartiertje per spel is voldoende. Je kan er voor kiezen om slechts 1 spel te spelen. Het is natuurlijk ook leuk wanneer je meerdere spelen kan gebruiken. Dit bepaal je zelf volgens de mogelijkheden van jouw project.

Werkwijze

- Je vertelt aan alle leerlingen dat ze gaan samenwerken en opdrachten vervullen. Daartoe moeten ze elkaar eerst beter leren kennen.
- De leerlingen worden in groepen onderverdeeld. Je kan ervoor kiezen om de leerlingen in klasverband te laten werken. Maar je kan er ook voor kiezen om heterogene groepen te maken waarbij leerlingen uit verschillende klassen leren samenwerken. Dit helpt om de heersende groepsstructuur te doorbreken en de leerlingen individueel te laten denken en ervaren.
- Je kan ervoor kiezen om 1 spel met de groep te spelen. Er is ook de mogelijkheid om in een doorschuifstelsel elke groep meerdere spelen te laten spelen.

1.2 Kennismakingsspelen

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op onderdak'

Spinnenweb

Net zoals de mens houdt een spin ervan haar eigen plekje te maken. Wat voor mensen het huis is waarin ze moeten kunnen wonen is voor spinnen hun spinnenweb. "Wij gaan een spinnenweb maken door een bol wol/garen naar elkaar te gooien. Je zegt eerst de naam van de leerling naar wie je gooit. Deze vangt de bol op en gooit hem verder terwijl hij/zij de naam van de volgende ontvanger noemt."

Zo maak je een spinnenweb. Je kan dan eventueel het spinnenweb ontrafelen door in de omgekeerde volgorde terug tot het begin te gaan.

Variatie

In twee groepen maken de deelnemers eerst elk een zo groot mogelijk spinnenweb. Daarna wordt een strandbal met behulp van het spinnenweb van de ene naar de andere groep geworpen. De bal mag de grond niet raken. Spinnenwebben met veel gaten hebben hier natuurlijk een nadeel.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op bescherming'

Inbrekertje

De groep gaat in een kring staan, iedereen neemt elkaar stevig bij de hand. Eén deelnemer gaat in het midden van de kring staan. Om beurten gaat een groepslid buiten de kring staan en probeert dan de kring binnen te dringen. "We gaan de persoon die binnen de kring staat proberen te beschermen tegen gevaren en tegen mensen die deze persoon kwaad willen doen." De groep stelt alles in het werk om de indringer buiten te houden.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op bescherming tegen oorlog'

Ik verklaar de oorlog aan

Iemand gooit de bal omhoog met de woorden: "Ik verklaar de oorlog aan Dirk". Dirk moet dan zo snel mogelijk de bal pakken. De anderen rennen weg, want ze moeten beschermd worden tegen oorlog. Zodra Dirk de bal heeft, roept hij "Stop!" en blijft iedereen stilstaan. Dirk mag dan 3 passen doen en dan proberen iemand met de bal aan te raken (hij mag de bal gooien). Lukt hem dit, dan is het aan die persoon om de oorlog te verklaren aan iemand.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op een eigen naam en identiteit'

Ik ben

De deelnemers staan in een grote cirkel. Om de beurt zegt men zijn naam. Tijdens de tweede beurt doet ieder een zelf verzonnen beweging bij zijn naam, terwijl iedereen de naam meezegt. Tijdens de derde beurt doet ieder ook de beweging mee. Tijdens de vierde beurt worden alle bewegingen 'heel groot' gedaan. Tijdens de vijfde beurt worden ze 'heel klein' gedaan. Tijdens een zesde beurt wordt de naam weggelaten.

Nadien kan men eventueel 'telefoontje' spelen door naar elkaar te telefoneren en elkaars

bewegingen te gebruiken: "Ik ben BERT [+beweging] en ik telefoneer naar THOMAS [+zijn beweging]". Nadien zonder woorden, met enkel de bewegingen. Kijken of dit lukt.

Citroen citroen

De deelnemers zitten in een kring. Iemand staat in het midden en roept 2 namen. Deze 2 personen proberen dan van plaats te veranderen, zonder dat de persoon in het midden ondertussen hun plaats kan innemen. Indien dat wel lukt, dan moet de persoon die nu geen plaats heeft in het midden gaan staan. Als de persoon in het midden echter "citroen-citroen" roept moet iedereen van plaats verwisselen.

Ik ben Jan

Iedereen zit (of staat) in een kring. Iemand zegt: "Ik ben Jan en ik doe ... (maakt gebaar, beweging of geluid)". De volgende in de kring zegt: "Dat is Jan, hij doet..... en ik ben Karin, ik doe ...". En zo verder, het rijtje af. Als het fout gaat, begint men opnieuw vanaf degene die de fout maakte.

▶ **Kennismakingsspel bij 'recht op informatie'**

Zin doorfluisteren

De deelnemers zitten in een kring. De eerste deelnemer krijgt een zin (informatie) in het oor gefluisterd. De bedoeling is dat hij/zij de zin doorfluistert in het oor van diegene die naast hem/haar zit. De laatste persoon zegt hardop de zin die in zijn/haar oor gefluisterd werd. Wat blijft er over van de originele zin?

De zinnen kunnen vrij eenvoudig zijn. Vb. "Iedereen heeft recht op informatie.", "Ik lees alle dagen de krant.", "Het nieuwsbericht wordt elke avond twee maal uitgezonden.", "Het recht op informatie is belangrijk voor mij.", enz.

Telefoontje

De deelnemers zitten in een kring en nemen elkaars handen vast. Eén persoon zit in het midden. Iemand uit de kring telefoneert naar een andere persoon uit de kring "Ik telefoneer naar (naam)". Bij het zeggen van het woord "Start", geeft deze persoon kneepjes in de hand van de persoon links of rechts van hem. Deze geeft die kneepjes door in de hand in de richting van de persoon naar wie 'getelefoneerd' is. Als de persoon in het midden de kneepjes gezien heeft, moet hij die aanwijzen en dan komt die persoon in het midden zitten. Als het telefoontje is aangekomen, zegt de persoon 'Stop'. Daarna mag die persoon naar iemand anders 'telefoneren'.

▶ **Kennismakingsspel bij 'recht op een eigen mening'**

Tikkertje TV-lied

Dit is een tikspel waarbij de deelnemers een tv-tune (een 'eigen mening'; voorbeeld van een tv-tunes: "De kampioenen, de kampioenen, zij zijn...") moeten zingen zo gauw ze aangetikt worden. Als de tikker hen aanraakt, staan ze stil en blijven ze zingen tot iemand van de anderen hen komt bevrijden. Manieren om 'bevrijd te worden' zijn: weer getikt worden door de tikker, iemand kruipt onder hun gespreide benen, andere spelers tillen hen over de achterlijn, twee spelers vormen om de aangetikte heen een kring ... (naar eigen inspiratie aan te vullen).

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op zorg'

In de knoop, dokter

De deelnemers staan in een kring en houden elkaars handen vast. 1 deelnemer (de dokter) wordt naar buiten gestuurd terwijl de groep zoveel mogelijk 'knopen' maakt door onder en over elkaar te kruipen terwijl de handen aan elkaar blijven. Zo ligt uiteindelijk de hele groep 'in de knoop'. De 'dokter' mag terug binnenkomen en moet de groep zo snel mogelijk uit de knoop halen (het 'recht op zorg' uitvoeren).

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op vereniging'

Omgekeerd verstoppertje

1 leerling gaat zich verstoppen. Na het startsignaal beginnen alle anderen de zoektocht. Wanneer iemand het kind vindt zet hij/zij er zich stilletjes bij. Hoe groter de groep wordt hoe gemakkelijker het is hen te vinden.

Ik speel met de voeten van

Alle spelers zitten op stoelen in een kring. In de kring staat een speler. Die zegt: "Ik speel met de voeten van ... (hier noemt hij 3 namen van kinderen uit de groep)". Deze personen moeten dan van plaats verwisselen. De speler in het midden moet trachten een van de vrijgekomen stoelen te bemachtigen. Wie overschiet begint opnieuw.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op bescherming tegen uitbuiting'

Namenspel

Iedereen krijgt een kaartje met daarop een naam van 1 van de andere deelnemers. "Het is de bedoeling dat jullie ieder apart proberen slaven te maken.". Na het fluitsignaal begint het spel. Het is de bedoeling dat ieder degene vindt die op zijn/haar kaartje staat. Vind hij/zij die, dan moet hij/zij die tikken. Hij/zij wordt dan "baas" over die persoon. Nu moeten zij samen zoeken naar de persoon die op het kaartje van de "slaaf" staat. Enkel de "baas" mag de persoon tikken, en krijgt zo twee slaven, en zo verder. De "slaven" mogen anderen wel tegenhouden, maar niet tikken. Het is dus de bedoeling om baas te proberen blijven en zo een heel leger slaven te proberen veroveren. Maar... ook de baas kan nog getikt worden! Dat is dus oppassen geblazen. Het kan zijn dat de namen zo getrokken zijn dat de hele groep bij elkaar komt, maar het kan ook zijn dat een kleiner groepje "zelfmoord" pleegt, doordat de baas getikt wordt door degene die hij met zijn slaven zelf moest tikken. Wanneer dit gebeurt gaat dat kleine groepje een/de begeleider verwittigen.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op onderwijs'

Dirigentje

De deelnemers zitten in een kring. Een persoon wordt buiten gehoorsafstand gebracht. Intussen wordt een dirigent aangeduid. De persoon komt terug. Intussen bootst de dirigent muziekinstrumenten na. De andere spelers doen die na. De persoon die weggestuurd was, gaat in het midden van de kring staan en probeert te achterhalen wie de dirigent is.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op spel'

Keuze

De leerlingen spelen een spel naar keuze.

Bananenboom

De hele groep staat in een kring (met de armen in elkaar ingehaakt). Iemand begint door met zijn voeten van de grond te gaan, zich te laten hangen en te zeggen: "ik ben ..., ik hang in de bananenboom en doe de groeten aan ... (naam van een andere speler)". Deze speler doet dan verder, terwijl de vorig(e) blijf(t)(ven) hangen. Tempo is belangrijk. Het spel stopt wanneer er te weinig spelers staan om de hangenden recht te houden. Wanneer het spel herbegonnen wordt is het aan één van hen dan de beurt om te blijven hangen.

▶ Kennismakingsspel bij 'recht op kleding, voeding, woning'

Kijk goed

De deelnemers gaan per twee tegenover elkaar staan. Ze bekijken elkaar een tijdje. Dan draaien ze de rug naar elkaar toe. Een van beiden verandert iets aan zijn/haar uiterlijk. Wat is er veranderd?

Variatie

Idem werkwijze, maar nu stelt de spelleider een vraag: bv. Wat is de kleur van de trui van je partner. Regelmatig wordt er gewisseld van persoon.

1.3 Nog meer opwarmers

Nog meer opwarmers kan je vinden in 'Recht in de roos': www.vormen.org/LagerOnderwijs

2 Ervaringsspel 'Recht op recht'

Doel

- De leerlingen ervaren wat het is om geen rechten te hebben.
- De deelnemers kunnen hun gevoelens/meningen hierover verwoorden.
- De deelnemers bedenken oplossingen voor hun ervaringen.
- De leerlingen leren empathisch zijn.
- De leerlingen krijgen respect voor hun eigen rechten en deze van de anderen.
- De leerlingen doen ervaringen van recht en onrecht op.

Benodigdheden

- Een grote ruimte (refter of turnzaal).
- Kleurlinten/kleuraccenten.
- Winkeltjes met het materiaal dat nodig is voor het uitvoeren van de opdracht.
- Machtssymbolen voor de begeleidende leerkrachten (uniform, petten ...).
- Grote bladen.
- Tekeningen kinderrechten: zie www.vormen.org/downloads.

Tijd

Een halve dag

Werkwijze

1 Opdracht uitleggen en uitvoeren

- Je legt de opdracht uit. De leerlingen zullen moeten samenwerken en allerlei leuke en minder leuke opdrachten uitvoeren. Helaas krijgen zij vandaag geen recht om te kiezen of te overleggen. Ze mogen over de opdracht zelfs hun mening niet geven. Ze moeten aanvaarden wat er voor hen beslist wordt. Dit zal zeker een reactie bij de leerlingen teweegbrengen. Probeer hen te laten meewerken in dit spel. De belofte dat nadien alles goed komt en alles wel eerlijk zal verlopen, kan helpen.
- Je verdeelt de leerlingen in groepjes (voor deze activiteit kan je best zelf beslissen over de samenstelling van de groepjes).
- Indien je dit als schoolproject gebruikt, kan je klasdoorbrekend werken. De leerlingen kunnen zich dan niet laten beïnvloeden door vrienden/klasdruk en zijn meer onbevangen t.o.v. de activiteit. Het bevordert eveneens het klasgesprek na de activiteit (zie stap 2).
- Elke groep krijgt een kleur. Je kan deze mondeling afspreken of aanduiden met gekleurde linten/petjes. Deze kleuren zijn verbonden aan een bepaald 'winkeltje' dat in de zaal staat. De leerlingen mogen nog niet zien welke taak ze krijgen. De bedoeling is dat de leerlingen, na de uitleg, naar het winkeltje van hun kleur gaan en de opdracht erbij uitvoeren.
- Je laat de leerlingen binnen in de zaal of de polyvalente ruimte. Jij en je collega's hebben daar vooraf de winkeltjes opgesteld. De leerlingen gaan naar het winkeltje dat hun kleur draagt en bekijken hun opdracht. Ze mogen deze bespreken en gaan uitvoeren. Je kan de lengte van de opdracht uitbreiden volgens jouw inspiratie en logistieke mogelijkheden. De begeleidende leerkrachten in de winkeltjes dragen een machtssymbool. Zij oefenen deze macht uit over de leerlingen, wiens inspraak nihil is.

- Suggesties voor winkels/opdrachten.
 - Winkel 1 (groep 1 en 2):
Deze leerlingen gaan zorgen voor de maaltijd. Zij krijgen het materiaal dat nodig is voor de bereiding. Je kan hen een soep laten maken, een broodje met groenten, enz. Kies een gerecht dat niet te veel inspanning vraagt en toch uitdagend genoeg is.
Benodigdheden: ingrediënten, kookgerei, (kookvuur).
 - Winkel 2 (groep 3):
Deze groep krijgt de taak het nagerecht te maken. Je kan hen fruitsla, pudding ... laten maken,
Benodigdheden: ingrediënten, kookgerei, (kookvuur).
 - Winkel 3 (groep 4):
Deze groep zorgt voor het dekken van de tafels, het maken/versieren van placemats, het vouwen van servetten, eventuele bloemendecoratie.
Benodigdheden: bestek, tafellaken, placemats (eventueel knutselgerei).
 - Winkel 4 (groep 5):
Deze leerlingen zorgen voor de interieurverzorging. Zij moeten de zaal vegen, de toiletten poetsen, slingers hangen indien nodig.
Benodigdheden: poetsgerief, slingers, ballonnen ...
 - Winkel 5 (groep 6):
Deze groep doet niets. De leerlingen kijken naar de anderen, zitten op hun stoel en proberen zo stil mogelijk te zijn. De bedoeling is dat na verloop van tijd de verveling toch toeslaat ...
- Na de gezamenlijke maaltijd (met alle groepen samen) wordt de zaal opgeruimd.

2 Nabespreking en verwerking

- De leerlingen blijven samen in de groepen die zij vormden (klasdoorbrekend). Onder leiding van de leerkracht wordt er een woordspil gemaakt. Je schrijft hun emoties/ervaringen/meningen op een grote flap. Begeleidende vragen kunnen zijn:
 - In welke groep zat jij?
 - Wat vond je er van dat je dit zelf niet mocht kiezen?
 - Welke opdracht kreeg je? Hoe heb je die uitgevoerd?
 - Wat vond jij van je opdracht? Hoe voelde jij je toen je de opdracht kreeg? Hoe voelde je je tijdens de uitvoering? Wat vond je van de uitwerking?
 - Wat dacht je over de opdrachten van de andere groepen? Was er een opdracht die je liever had gedaan? Waarom?
 - Hoe was de samenwerking? Welke factoren zorgden voor een goede of een minder goede sfeer?
 - Wat had ervoor kunnen zorgen dat iedereen zich goed voelde?
 - Hoe kon men regelen dat iedereen de activiteit van zijn voorkeur kon doen?
- De leerlingen krijgen de gelegenheid om hun mening te verwoorden. De bedoeling is dat ze ook goed luisteren naar elkaar. Wanneer ze dan nadien in hun vaste klasgroep terecht komen, kunnen zij zowel hun eigen visie als die van de anderen verwoorden. Het zou fijn zijn indien de leerlingen ook begrip voor elkaar konden opbrengen en inzicht kregen in de gevoelens en de opinie van anderen.

3 Verdieping van hun ervaringen – aanbrengen van kinderrechten

- De groepen worden uit elkaar gehaald en de leerlingen komen in hun eigen klasgroep terecht. Hierin zijn nu verschillende taken vertegenwoordigd. De leerlingen kunnen naar elkaars ervaringen luisteren en eventueel vragen stellen.
- De leerkracht situeert de bedoeling van het volgende gesprek. De leerlingen gaan om beurt vertellen welke taak ze deden, hoe ze zich daarbij voelden. Ze luisteren eerst naar elkaar en kunnen nadien in gesprek gaan over hun ervaringen.

Eventueel begeleidende vragen:

- Welke taak had jij?
- Wat vond je van die taak?
- Wat vonden de andere leden van jouw groep ervan?
- Hoe heb je ze uitgevoerd?
- Hoe voelde jij je bij het hele gebeuren?
- Wat had je liever anders gezien?
- Hoe had je dat kunnen bewerkstelligen?
- Nadat elke leerling zijn/haar mening heeft verwoord, kunnen ze aan elkaar vragen stellen. Je kan ook al dieper ingaan op de schending van hun rechten indien zij dit meemaakten. Begeleidende vragen:
 - Hoe voelde het wanneer je rechten werden geschonden?
 - Welke reacties hoorde je van je klasgenoten?
 - Begrijp je die reacties? Wat zouden ze daar mee bedoeld hebben? Hoe zouden zij zich gevoeld hebben?
 - Ken je nog situaties waarin je rechten worden geschonden?
 - Welke rechten heb jij?
- Naar aanleiding van die laatste vraag kan je hen een overzicht van de kinderrechten geven. Je kan hiervoor de tekeningen voor de kinderrechten downloaden via www.vormen.org/downloads
- Je toont de prenten en het passende recht. Je kan de leerlingen laten verwoorden wat zij al weten over het recht. Je kan ook vragen stellen:
 - Wat zie je op de prent?
 - Welk recht wordt hier geschonden?
 - Kan je daar een voorbeeld van geven uit het dagelijkse leven?
 - Waar wordt dit recht geschonden?
- Nadien maak je met alle deelnemers een gezamenlijke muurplaat waarop de verschillende rechten worden bevestigd. Je kan ook de woordplaten die ontstonden tijdens het eerste verwerkingsgesprek hierbij hangen. Dit kan een centrale plaats innemen gedurende de rest van het project.

3 Workshops over kinderrechten

3.1 Opzet

Doel

- De deelnemers ervaren de rechten op een persoonlijke manier.
- Ze kunnen hun gevoelens/meningen hierover verwoorden.
- De deelnemers bedenken oplossingen voor hun ervaringen.
- De leerlingen leren empathisch denken en voelen.
- De leerlingen krijgen respect voor hun eigen rechten en deze van de anderen.
- De leerlingen doen ervaringen van recht en onrecht op.
- De leerlingen werken concreet rond deze rechten.

Benodigheden

- Verscheidene klaslokalen.
- Materiaal per workshop (zie werkbeschrijving).
- Tekeningen kinderrechten: zie www.vormen.org/downloads.
- Camera/beamer/scherm.
- Gedichten rond kinderrechten.

Tijd

Een halve dag

Werkwijze

- De leerlingen zitten in hun eigen klasgroep. Per klas volgen ze een stel van 2 workshops: 1A en 1B, 2A en 2B, enz. Het is de bedoeling dat ze in de namiddag (of op een ander moment) hun werk voorstellen of iets over de workshop die ze deden vertellen.
- Indien je een leerkracht vrijmaakt om video-opnames te maken, kunnen deze worden gebruikt tijdens het toonmoment. Met een freeware of een shareware programma (zoals Windows Movie Maker) kan je de opnames monteren. Deze mogelijkheid is natuurlijk afhankelijk van de logistieke ondersteuning in je school. Het is ook mogelijk om het toonmoment zonder videofragmenten te doen.
- Je vertrekt telkens vanuit een gedicht over kinderrechten (zie bijlage 1). Nadien bespreek je kort dit gedicht. Na de bespreking vertel je de leerlingen dat je hen het recht wil laten ervaren. De leerlingen voeren de opdracht uit en bespreken heel kort. Tijdens het toonmoment kan de leerkracht verder vragen stellen om tot een conclusie te komen.
- Indien er bijvoorbeeld 6 klasgroepen zijn kan elke klasgroep 2 workshops volgen. Indien je meerdere klasgroepen hebt, kan je ervoor kiezen om een aantal workshops dubbel te geven, waardoor enkele klassen dezelfde workshop volgen. Voor een aantal van de workshops zijn er varianten mogelijk, zodat dubbel gegeven workshops onderling kunnen verschillen. We geven een aantal extra mogelijkheden om te werken met het gedicht en het bepaalde kinderrecht. Hieruit kan je kiezen.
- Bereid tijdens de workshop het toonmoment voor. Dit is niet het allerbelangrijkste, de ervaring tijdens de workshop zelf is belangrijker. Maar voor de leerlingen kan het een houvast geven indien ze weten wat je tijdens de presentatie verwacht. Je kan met hen de presentatie op voorhand even inoefenen maar, zoals gezegd, de presentatie is niet het belangrijkste.

3.2 Workshops

▶ Workshop 1A: Recht op gezondheidszorg

Benodigheden

- Gedicht 'Bronchitis' (zie bijlage 1).
- Water, gipsverbanden, handdoeken, EHBO-kist, rolstoel, krukken (deze kan je eventueel huren of verkrijgen bij de mutualiteit).

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit heel kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op gezondheidszorg.
- Enkele mogelijke vragen:
 - Wat is gezondheidszorg?
 - Wanneer heb je dat nodig?
 - Heb jij dat al eens meegemaakt en wanneer/waarom?
 - Ken je situaties waarin er mensen geen recht op gezondheidszorg hebben?
 - Wat zou jij vinden van een samenleving zonder gezondheidszorg?
- Je bestudeert met de leerlingen de inhoud van een EHBO-kist. Bespreek hoe je bepaalde producten gebruikt. Je kan dit zeer uitgebreid doen. Laat daarbij de leerlingen vooral zien welke mogelijkheden zij hebben om elkaar te helpen in geval van nood. Je maakt hen ook duidelijk dat het al een bevoorrechtte situatie is als mensen over zo'n EHBO-kist beschikken.
- De leerlingen gaan nu bij elkaar een gipsverband aanleggen. Op die manier ervaren zij hoe belangrijk het is een goede gezondheid te hebben en te beschikken over een goede gezondheidszorg. Je kan de leerlingen tijdens de speeltijden bv. dit gipsverband laten aanhouden.
- Nadat de leerlingen het gipsverband aanlegden, bespreek je met hen hoe het voelt. Wat kunnen ze allemaal wel of niet doen met zo'n gipsverband? Hoe reageert de omgeving? Wat gebeurt er met kinderen die niet beschikken over onze gezondheidszorg?
- De leerlingen schrijven bij elkaar hun gevoelens op hun gipsverband. Je kan hiervan foto's trekken of deze woorden laten overschrijven (afhankelijk van het feit of je het gipsverband kan bewaren nadat je het verwijderde).
- Je kan hen ook een slogan laten bedenken om er op te noteren. Over waarom een goede gezondheidszorg belangrijk is bv. Of over wat onze gezondheidszorg voor hen doet. Of over hoe ze de gezondheidszorg willen verbeterd zien. In ons land. Over de hele wereld. Deze gipsverbanden of foto's ervan kunnen ze dan tonen op het algemene toonmoment.

► Workshop 1B: Recht op gelijke kansen

Benodigheden

- Gedicht 'De invalide kip' (zie bijlage 1).
- Blinddoeken, hoofdtelefoon, rolstoel, krukken.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even heel kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- De deelnemers hebben allemaal een gipsverband aan handen of voeten (zij volgden workshop 1A). Eén van hen mag in een rolstoel zitten, een andere mag met krukken lopen. Een aantal van hen krijgen een 'zware' hoofdtelefoon op of krijgen een blinddoek voor. Je speelt een aantal spelletjes terwijl iedereen voorzien is van een 'handicap'.
- Mogelijkheden voor spelletjes:

- **Telefoontje:**

De leerlingen staan in een kring en geven elkaar de hand. Eén persoon staat in het midden van de kring. Eén iemand zegt: "Ik ben (naam) en ik telefoneer naar (naam)". Dan knijpt hij/zij in één van de twee handen die hij/zij vasthoudt, waarna hij/zij zegt: "... en hij is vertrokken." Het handenknippen wordt nu doorgegeven. Dus, als iemand in de ene hand knijpt van de deelnemer, moet hij/zij in de andere hand knijpen die hij/zij vasthoudt. Als het telefoontje aangekomen is, zegt de persoon naar wie hij werd verzonden: "Aangekomen". De persoon in het midden moet proberen de telefoonlijn te onderscheppen, door te raden bij wie het telefoonsignaal nu passeert. Hij mag slechts 3 keer raden. Variante: in de kring zitten enkele 'telefooncentrales' die moeten rinkelen nadat ze het telefoontje doorgaven. N.B. Je kan het spel ook in termen van 'sms-jes versturen' spelen.

- **Zakdoek leggen:**

De spelers zitten in een kring, behalve 1. Terwijl de overige spelers zingen: "*Zakdoekje leggen, niemand zeggen 'k heb de hele dag gewerkt. Twee paar schoenen heb ik afgewerkt. Eén van stof en één van leer, hier leg ik mijn zakdoekje neer.*", loopt die ene persoon met de zakdoek rond de kring. Hij laat deze zakdoek achter een persoon vallen. Deze persoon moet dan die eerste proberen te tikken voor die nog eens volledig rond de kring kan lopen. Lukt dat, dan is de volgende persoon 'zakdoeklegger'. Wordt hij getikt, dan moet hij in het midden van de kring gaan zitten, waar hij pas uit mag als de volgende in de kring moet komen zitten. Als iemand getikt wordt, wordt er traditioneel gezongen: "*Vogeltje, jij bent gevangen, in een kooitje zal jij hangen, jij blijft hier, jij blijft hier, lieve vogel jij blijft hier.*"

- **Muurtje klop:**

Eén persoon staat met zijn gezicht tegen de muur. De anderen vertrekken vanachter een afgesproken startlijn en proberen zo snel mogelijk de muur te tikken. Ze moeten echter volledig 'bevrozen' wanneer de persoon vooraan zich onverwacht omdraait. Wanneer ze bewegen, worden ze terug naar het begin/de startlijn gestuurd. Diegene die als eerste de muur tikt, neemt de plaats in tegen de muur. Zo kan het spel opnieuw beginnen.

- **Dirigentje:**

De leden zitten in een kring. Een persoon wordt buiten gehoorsafstand gebracht. Intussen wordt een dirigent aangeduid. De persoon komt terug. Intussen bootst de dirigent muziekinstrumenten na. De andere spelers doen die na. De persoon die weggestuurd was, gaat in het midden van de kring staan en probeert te achterhalen wie de dirigent is.

- **Liedjes raden:**

Iemand heeft een hoofdtelefoon op met muziek. Hij neuriet het lied dat hij hoort luidop mee. De luisteraars raden welk nummer het is.

- Uiteraard kunnen de personen met een 'handicap' een aantal van deze spelen niet meedoen. Ze worden beperkt door de hun opgelegde 'handicap'. Het is de bedoeling dat ze op die manier ervaren hoe zo'n beperking voelt.
- Een aantal richtlijnen voor een evaluerend gesprek:
 - Je kan praten over de ervaringen tijdens het spel. Hoe voelden de personen met een 'handicap' zich? Wat vonden de anderen van het spelen met zo'n persoon? Wat konden ze niet? Wat lukte er wel? Wat moet je aanpassen aan je spel, zodat iedereen kan meedoen?
 - Je kan praten over de maatschappelijke omstandigheden voor mensen met een handicap. Hoe wordt in ons leven omgegaan met mensen met een handicap? Hoe kunnen zij in de stad/publieke gebouwen/thuis leven met hun handicap? Wat zijn de maatschappelijke beperkingen waarmee personen met een handicap moeten omgaan? Welke oplossingen heeft de gemeenschap hiervoor bedacht (denk aan aanpassingen aan openbare gebouwen, uitkeringen)?
 - Het is belangrijk om het onderwerp naar de eigen leefwereld van de leerlingen door te trekken. Hebben zij ervaring met personen met een handicap? Hoe gaan ze daar mee om? Hoe bekijken ze mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking?

▶ **Workshop 2A: Recht op bescherming**

Algemeen

- De turnleerkracht kan eventueel deze activiteit begeleiden. Of je kan de plaatselijke judoclub of jiu-jitsu club contacteren of mensen aanspreken die een cursus zelfverdediging geven.

Benodigdheden

- Gedicht 'Stef volgens zijn vader' (zie bijlage 1).
- Turnzaal met turnmatten.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even heel kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op bescherming. Je kan de leerlingen, n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld.
- De leerlingen volgen een snelcursus zelfverdediging. Zij oefenen op vallen en verdedigen. Hierbij wordt er een gesprek aangegaan over het nut van zelfverdediging. Zij vertellen in welke gevallen zo iets nodig is.
- De leerlingen bespreken na de snelcursus kort wat hun ervaringen waren. Ze proberen zich in te leven in iemand die geen bescherming geniet. Waar kunnen ze terecht? Wie kan hen helpen? Je kan het informatie geven over de plaatselijke afdeling van het JAC (Jongeren Advies Centrum: www.jac.be) en de kinderbescherming.
- Boeken die je de leerlingen over dit onderwerp kan aanraden (niveau 11 tot 14 jaar):
 - Acht dagen met Engel
 - Blauwe plekken
 - Blijf van me af
 - Brandnetels en andere verhalen
 - Dan kleurt het water rood
 - De chipseter
 - De meester is een schat
 - Een dag om te onthouden
 - Een muur van lege blikken
 - Ik wil je mijn geheim vertellen
 - Niks gehoord, niks gezien
 - Nina Regenboog
 - Tante Pech en de pechvogeltjes
 - Weg
 - Weg uit de Peel

Als je info wil over deze boeken, kan je terecht op volgende site:
www.kindermishandeling.nl/pages/11tot13/boeken.htm

▶ Workshop 2B: Recht op bescherming tegen uitbuiting

Benodigheden

- Gedicht 'Haal jij eens even' (zie bijlage 1).
- Knutselmateriaal om een sleutelhanger te maken.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even heel kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op bescherming tegen uitbuiting. Je kan de leerlingen, n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Je kan hen herinneren aan het ervaringsspel 'Recht op recht', waarbij sommigen harder moesten werken dan de anderen.
- Belangrijk is dat de leerlingen duidelijk weten wat kinderarbeid is. Kinderarbeid is werk dat voltijds wordt uitgevoerd door kinderen onder de 15 jaar, werk dat kinderen verhindert om naar school te gaan, werk dat gevaarlijk is voor kinderen en hun fysieke, mentale of emotionele gezondheid bedreigt. Je ouders helpen met klusjes in huis is dus geen kinderarbeid. In ons land komt kinderarbeid minder voor dan in andere landen.
- Je kan een aantal krantenartikels gebruiken om hen duidelijk te maken waar er kinderarbeid is. Via netwijs.nl kan je een aantal sites vinden die dit onderwerp behandelen.
- De leerlingen gaan nu zelf ervaren wat kinderarbeid is. Je kan hen een sleutelhanger laten knutselen. Andere mogelijkheden zijn een tasje laten naaien, breien, een pop maken, met wegwerpmateriaal speelgoed ontwerpen.
- Kortom, allerlei producten die bij benadering echte producten van kinderarbeid zijn.
- Natuurlijk beleven de leerlingen plezier aan deze activiteit. Het lijkt dan misschien niet zo erg. Maak hen duidelijk in welke omstandigheden deze producten meestal worden gemaakt. De werkomstandigheden van deze kinderen zijn hard en zwaar: donkere zalen/vertrekken, beperkte materialen, onveilige omstandigheden, soms zelfs levensgevaarlijk.
- Probeer hen zelf de gevolgen van kinderarbeid te laten vinden: het gebrek aan scholing, geen tijd of ruimte om te spelen en te ontspannen, vermoeidheid, fysieke en psychologische trauma's, gezondheidsproblemen. Ze maken ook weinig kans om zonder hulp uit deze cirkel te geraken.

► Workshop 3A: Recht op spel en ontspanning

Benodigheden

- Gedicht 'Terug van vakantie' (zie bijlage 1).
- Foto's/prenten van steden en natuurgebieden.
- Een ruimte met tafels en stoelen, dansmuziek, rustgevende muziek, een cd-speler, wat kussens.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op spel en ontspanning. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld.
- Je toont de leerlingen een aantal foto's/prenten van een stad, een dorp, een speelplein, een flatgebouw. Bespreek deze prenten. Mogelijke vragen: Waar zou jij je het best kunnen ontspannen? Is er bij jou in de buurt zo'n plek? Waar ontspan jij je?
- Laat hen ook vertellen over hun hobby's. Waarom doe ze dat? Wat boeit hen? Hoe voelen ze zich als ze hun hobby beoefenen? Wat zouden ze doen zonder deze hobby? Wat zou hun gevoel dan zijn? Waarom is zich ontspannen belangrijk?
- Na dit gesprek zet je muziek op. De leerlingen stappen door het lokaal. Je kan hen vrij laten bewegen. Je kan hen daarbij gerichte opdrachten geven:
 - Loop rond alsof je heel gelukkig bent.
 - Loop rond alsof je heel verdrietig bent.
 - Loop fier rechtop.
 - Wanneer je iemand ontmoet, zeg je goedendag.
 - Wanneer je iemand ontmoet, geef je elkaar als begroeting een hand.
 - Wandel rond als je idool.
 - Dans door de ruimte.
- Na deze beweeglijke opwarming, laat je de leerlingen op een stoel plaatsnemen met hun hoofd op de bank of een tafel. Om de sfeer te bevorderen kan je zachte muziek opzetten. De leerlingen vormen een duo waarbij de ene masseert en de andere ondergaat. Je geeft de leerlingen die masseren de opdracht om goed in en uit te ademen, zodat ze rustig worden. Dan leggen ze hun hand op de rug van hun partner en maken ze zachtjes een 8 over de hele lengte van de rug, te beginnen bij de linkerschouder, strijken naar de rechterschouder, en zo verder naar de onderrug, waarna terug naar de linkerschouder, enz. Elke beweging moet de vorm van een acht hebben. Deze manier van masseren noemt men een vlindermassage. Na een tijdje wisselen ze: nu wordt de andere gemasseerd.
- Je kan deze massage als afsluiting beschouwen. Maar je kan ook nog een kort gesprek houden over hoe de leerlingen zich daarbij voelden.

► **Workshop 3B: Recht op een naam en een nationaliteit**

Benodigheden

- Gedicht 'Het lied van Mustafa' (zie bijlage 1).
- Plankjes, soldeerbouten.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op een naam en een nationaliteit. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Wat is hun naam? Wie heeft hen die gegeven? Waarom is dat belangrijk? Wat is hun nationaliteit? Wat is daar specifiek aan? Waarom vinden ze hun cultuur belangrijk?
- Er zijn verschillende manieren om te laten zien wat je naam en nationaliteit is. De leerlingen gaan hun naam in een houten plankje kerven of branden (met beitels of met soldeerbout). Zo weet iedereen wat hun naam is.
- Je kan een aantal culturen belichten. Indien je leerlingen van verschillende nationaliteiten in je klas hebt, kan je aan hen gebruiksvoorwerpen vragen die typisch zijn voor hun cultuur.
- Er bestaan allerlei spelen met namen. Een aantal vind je in de kennismakingsspelen. Via www.jeugdwerknet.be kan je er nog een heleboel vinden.
- Na de activiteit bespreek je hun ervaringen. Wat vond je leuk? Waarom vond je dat? Wat heeft de activiteit te maken met het recht op een naam en een nationaliteit?

► Workshop 4A: Recht op een eigen mening

Benodigheden

- Gedicht 'Beste Carla' (zie bijlage 1).
- Computers/computerklas.

Werkwijze

- Een van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit kort. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op een eigen mening. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Wanneer heb jij inspraak? Waar mag jij je eigen mening vertellen? Hoe doe je dat? Waarom is dat belangrijk voor jou?
- Je laat de leerlingen een enquête opstellen. Deze zal een bevraging zijn van hun medeleerlingen over het ervaringsspel 'Recht op recht' dat je kan beschouwen als het eigenlijke startmoment van je project rond kinderrechten. Ze maken deze vragenlijst voor hun medeleerlingen. De leerlingen gaan bij hun klasgenoten peilen naar hun mening over het ervaringsspel 'Recht op recht'. Dit spel was er één van ongelijke rechten, onrechtvaardigheid. Probeer hen zelf hun eigen vragen te laten formuleren. Indien het minder goed lukt kan je hen wel op weg helpen. Wat vond je van de opdracht? Wat vond je van het feit dat je rechten werden geschonden? Wat vind jij van mensenrechten? Wat zou jij doen om deze rechten te krijgen?
- Bij een enquête is het belangrijk dat je meerkeuzevragen maakt en dat deze antwoorden duidelijk en kernachtig zijn. Let op dat je geen lange antwoorden als mogelijkheid geeft, dit is verwarrend.
- De leerlingen zullen deze enquête aan hun medeleerlingen uitdelen. Het is interessant om ook een eindresultaat te kunnen tonen, na verwerking van de ingevulde vragenlijsten. Dit vraagt enige hulp van jou als leerkracht.

► Workshop 4B: Recht op onderdak

Benodigheden

- Gedicht 'Ons huis' (zie bijlage 1).
- Een schoendoos per leerling, schaar, papier, lijm, kosteloos materiaal.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op onderdak. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Waar woon je? Hoe is jouw woonomgeving? Hoe ziet jouw eigen plek er uit? Waarom woon je daar graag/niet graag? Wat is de ideale woonomgeving voor jou? Waarom?
- Je kan, door krantenartikels of webartikels, duidelijk maken hoe verschillend de woonomstandigheden over de hele wereld zijn.
- Je laat de leerlingen in een schoendoos een voorstelling van hun eigen kamer knutselen. Je kan ook de opdracht geven hun 'droomkamer' te maken. Waarschijnlijk zijn deze verschillend van elkaar. Laat de leerlingen verwoorden waarom ze van hun kamer houden.
- Je kan hen ook een stad laten knutselen waarin woningen staan van verschillende landen. Een bakstenen huis in Europa, een houten huis uit Amerika, een tipi van de Indianen, een golfplaten huisje uit Afrika, een iglo uit IJsland. Probeer niet in cliché's te vervallen. Foto's of prenten van deze woningen kunnen een hulp zijn bij het ontwerpen.
- Mogelijke vragen voor een evaluerend gesprek: Welke woonomstandigheden zijn het best? Waarvan hangt dit af? Hoe zit dat voor jou? Waarom is het belangrijk om geschikte woonomstandigheden te hebben? Hoe wordt dit in ons land geregeld?

► Workshop 5A: Recht op onderwijs

Benodigdheden

- Gedicht 'Hoge nood' (zie bijlage 1).
- Grote tekenbladen, stiften, kleurpotloden, schaar, lijm, gekleurd papier.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even. Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op onderwijs. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaring uit hun eigen leefwereld. Waarom ga je naar school? Wat is het voordeel van onderwijs? Hoe is de wetgeving in ons land? Hoe verloopt dit in andere landen?
- Je kan hen een artikel aanbieden over het onderwijs in andere landen. Je kan hen ook vertellen over Mobile School (www.mobileschool.org), een initiatief dat onderwijs brengt aan straatkinderen.
- De leerlingen leren tijdens deze activiteiten over de kinderrechten. Indien zij niet naar school zouden gaan, ontbrak hen waarschijnlijk deze kennis. Geef hen de opdracht deze kinderrechten creatief voor te stellen. Ze kunnen de rechten op grote flappen noteren en versieren met kosteloos materiaal: stiften, kleurpotloden ... Je kan er voor kiezen hen allemaal hetzelfde recht te laten uitwerken. Je kan hen ook verschillende (of alle?) rechten laten voorstellen.
- Je kan hen een toneeltje laten spelen rond deze kinderrechten. Zie ook 'Rechten Proeven', een bundel met dramatische werkvormen, terug te vinden op www.vormen.org/RechtenProeven. Het is een kans om dit ook in andere lessen tijdens het schooljaar te gebruiken.
- Je kan hen een symbool van de kinderrechten laten uitwerken. Laat hen nadenken over een symbool. Wat is dat, een symbool? Wat kan dat zijn voor hun rechten? Hoe zien ze het? Welk beeld neemt het aan in hun gedachten? Maak dan samen dit kunstwerk en geef het een prominente plaats in je school. Dit kan iets in klei zijn, hout, ijzer ... Het hangt af van je inspiratie en van de mogelijkheden die jouw school biedt. In beroepsafdelingen zijn er heel wat mogelijkheden in die richting. Deze activiteit is wel intenser dan de vorige.
- Je zoekt samen met de leerlingen naar een manier om deze rechten voor te stellen bij het toonmoment.

► Workshop 5B: Recht op bescherming tegen oorlog

Benodigheden

- Gedicht 'Oorlog' (zie bijlage 1).
- Witte (fiets)vlaggetjes, (textiel)verf, borstels/penselen.
- Computer.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even: Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op bescherming tegen oorlog. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Misschien dat er politieke vluchtelingen in je klas zitten. Bekijk even met hen of ze willen praten over hun situatie. Soms kan dit te gevoelig liggen, soms is het voor hen een uitlaatklep en ontvangen ze begrip en medeleven van hun klasgenoten.
- Je toont de leerlingen een wereldkaart waarop je zelf aanduidde in welke landen er oorlog heerst. (je kan hierover info vinden op www.doktersvandewereld.nl/kids/landeninoorlog.php?menu=info.) Al is de correctheid van je gegevens belangrijk, het voornaamste doel is dat de leerlingen merken dat er veel oorlog is in onze wereld. Je kan ook ingaan op de nabijheid van deze oorlogen: letterlijk op geografische manier, figuurlijk op gebied van logistieke ondersteuning (soldaten uit ons eigen leger, oorlogswapens gefabriceerd in ons land, financiële ondersteuning door de regering, enz.).
- Mogelijkheid tot begeleidende vragen: Waar is er overal oorlog? Weet je wat de oorzaken zijn van deze oorlogen? Wie is er allemaal betrokken? Wie zijn de slachtoffers? Welke gevolgen heeft dit geweld op het dagelijkse leven? Je kan deze info ook laten onderzoeken/vinden door gebruik te maken van krantenartikels of webpagina's. Toch is het raadzaam dit gesprek kort te houden. Je kan het bij de nabespreking ook nog altijd terug opfrissen.
- Vrede is belangrijk. Je laat de leerlingen het woord vrede in verschillende talen vertalen. Je kan dit doen met woordenboeken. Als je beschikt over computers kan je online vertaalsites gebruiken om het woord 'vrede' te vertalen (bv. www.elanlanguages.com/nl/online%2Dvertalen/).
- Je verdeelt de witte fietsvlaggetjes onder je leerlingen en laat hen het woord 'vrede' in deze talen noteren. Ze versieren het vlaggetje met mooie tekeningen, kleuren, symbolen.
- Een lied aanleren motiveert de leerlingen. Je hebt daarbij een enorme keuze. Enkele voorbeelden: 'Ode an die Freude' of 'Kom, zing een vredeslied', 'Een beetje vrede' van Nicole, 'Een vredeslied' van Jo Vally, 'Give peace a chance' van John Lennon (via bv. www.last.fm kan je via een zoekwoord 'peace' een hele lijst van vredesliedjes bekijken).
- Mogelijkheid tot evaluerende vraagstelling: Waar is er vrede? Hoe zit dat in ons land? Waarom is vrede goed voor de maatschappij? Hoe kan je vrede verkrijgen bij een conflict?

► Workshop 6A: Recht op informatie

- Benodigheden
- Gedicht 'Lieverd' (zie bijlage 1).
- Tekenpapier, kleurpotloden, viltstiften.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even: Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op informatie. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Hoe beschikken wij over informatie? Welke informatie krijgen wij allemaal? Hoe gaan wij daar mee om? Wat vinden wij van het nieuwsbericht, de krant? Waarom vinden wij het krijgen van informatie belangrijk/onbelangrijk?
- Je vertelt de geschiedenis van de Morse code. Deze code werd in 1835 uitgevonden door Samuel Morse, en kan beschouwd worden als verre voorloper van de huidige digitale communicatie. Het is een code die bestaat uit streepjes en punten. Je toont hen de tabel met de code (zie hieronder). Je kan hen de rechten in morsecode laten oefenen en om de beurt naar de vertaling laten zoeken. Ze kunnen deze code noteren en/of tikken.
- Aanvullend kan je de leerlingen een rebus laten maken. Deze rebus kunnen ze dan door hun medestudenten tijdens het toonmoment laten oplossen. De oplossing van de rebus is dan hun 'recht op informatie'.

Morsecode

Letter Morse	Letter Morse	Cijfer Morse
A · —	N — ·	0 — — — —
B — · · ·	O — — —	1 · — — — —
C — · — ·	P · — — ·	2 · · — — —
D — · ·	Q — — · —	3 · · · — —
E ·	R · — ·	4 · · · · —
F · · — ·	S · · ·	5 · · · · ·
G — — ·	T —	6 — · · · ·
H · · · ·	U · · —	7 — — · · ·
I · ·	V · · · —	8 — — — · ·
J · — — —	W · — —	9 — — — — ·
K — · —	X — · · —	
L · — · ·	Y — · — —	
M — —	Z — — · ·	

▶ **Workshop 6B: Recht op vereniging**

Materiaal

- Gedicht 'De geheime club' (zie bijlage 1).
- Grote papieren (liefst op rol), viltstiften/verf/kleurpotloden, (lamp).

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even: Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag gaat werken rond het recht op vereniging. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Richtten zij ooit een club op? Waarom deden ze dat wel/niet? Van welke clubs zijn ze al lid? Wat zou hun gevoel zijn indien de club niet bestond? Wat indien ze geen club mochten maken? Dit gesprek kan je ook na de activiteit houden.
- De leerlingen gaan een club maken: ze tekenen in duo's hun eigen silhouet op grote papieren. Dit doen ze door het papier op de grond te leggen en er op te gaan liggen. Hun partner omcirkelt hun hele lichaam zodat het op het grote papier staat. Dan wisselen ze van rol.
- De leerlingen hebben nu hun eigen silhouet. Zij schilderen hun gezicht op het papier. De rest van hun kleding wordt ook op het papier getekend. Nadien kunnen al deze silhouetten aan de muur worden gehangen. Zo vormen zij een club.
- Je kan hen een naam voor deze club laten verzinnen. Welke gezamenlijke interesses bestaan er? Welke zaken delen ze?

▶ **Workshop 7A: Recht op familie + Recht op bescherming bij adoptie**

Benodigheden

- Gedicht 'Papa is weg' (zie bijlage 1).

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even heel kort: Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag rond het recht op familie gaat werken. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Hoe is jouw gezinssituatie? Wat vind je daarvan? Ken je anders samengestelde gezinnen? Wat is jouw mening daarover? Ken je mensen die geadopteerd zijn of een geadopteerd kind hebben? Hoe beleven zij deze adoptie? Uit welke landen zijn deze kinderen afkomstig?
- Op de website van 'Kinderen voor kinderen' (www.kinderenvoorkinderen.nl) staan een aantal liederen over familie en de gevoelens daaromtrent. Je kan hen zo'n lied aanleren. Je kan hen ook zelf een 'rap' laten maken over hun familie.

► **Workshop 7B: Recht op privacy**

Benodigheden

- Gedicht 'Dagboek' (zie bijlage 1).
- Pen en papier, kleurpotloden, versiermateriaal, dik karton.

Werkwijze

- Eén van de leerlingen leest het gedicht. Je bespreekt dit even: Wat vind je van dit gedicht? Welke gevoelens roept het op? Herken je je daarin?
- Je vertelt de leerlingen dat je vandaag rond het recht op privacy gaat werken. Je kan de leerlingen n.a.v. het gedicht laten vertellen over persoonlijke zaken of ervaringen uit hun eigen leefwereld. Heb je een dagboek of een eigen blog/webpace? Wie weet dat? Waarom vind je het belangrijk dat niemand jouw persoonlijke notities/emoties leest? Hoe verkrijg je dat men je privacy respecteert?
- De leerlingen gaan een eigen dagboekfragment schrijven. Een mogelijk onderwerp is de kinderrechten. Ze schrijven op wat ze voelen en denken bij het werken rond de kinderrechten. Ze kunnen vertellen over het ervaringsspel, over de workshops, over de samenwerking met hun medeleerlingen, over de leerkrachten. Indien ze niet graag schrijven, kan je hen een strip/tekening laten maken over hetgeen ze voelen. Je kan hun dagboeken bundelen en het hun gezamenlijk dagboek noemen. Je kan hen vragen wie het wel/niet mag lezen.
- Je vertelt hen over het briefgeheim. Dan kan je hen een brief naar elkaar laten schrijven waarin ze vertellen over een onderwerp dat ze zelf kiezen. Zelf een onderwerp mogen kiezen, werkt motiverend. Je kan hen wel inspireren door hen te laten schrijven over de workshops, over het leven in school, over hun hobby's, over iets dat ze tijdens hun vrije tijd ondernamen.
- Je kan de kinderen een dromenvanger laten knutselen. Hun dromen zijn van hen alleen. Zo'n dromenvanger zorgt ervoor dat in hun slaap de goede dromen doorkomen en de minder leuke dromen vastgehouden worden. Op het web (zoek met Google bv. op 'dromenvanger knutselen') vind je heel wat goede werkbeschrijvingen hieromtrent.

4 Toonmoment - workshops

4.1 Opzet

Doel

- De leerlingen laten kennismaken met alle kinderrechten.
- De betrokkenheid van de leerlingen vergroten.
- De leerlingen respect leren opbrengen voor de mening en het werk van klasgenoten.

Benodigdheden

- Groot lokaal (turnzaal/refter).
- Tekeningen kinderrechten (zie www.vormen.org/downloads)
- Camera/beamer/scherm.
- Gedichten rond kinderrechten (zie verder).
- Materiaal dat gecreëerd werd tijdens de workshops.

Tijd

Afhankelijk van de grootte van je groepen (anderhalf uur?).

Werkwijze

De videoboodschappen die werden opgenomen tijdens de workshops zijn de leidraad voor dit toonmoment. De groepen komen 1 voor 1 naar voor en stellen hun werk voor. Indien mogelijk vertellen ze wat ze bespraken, welke conclusies er werden getrokken.

Nadien kan de hele groep dan kijken naar de videoboodschap die werd gemaakt tijdens het werken in de workshops.

Indien je niet in de mogelijkheid was om met videobeelden te werken, kan deze voorstelling ook perfect gedaan worden. Dan duurt het enkel wat minder lang.

- Alle leerlingen verzamelen in een grote ruimte waar er mogelijkheid is om hun workshops voor te stellen. Aangezien ze in groepjes hun voorstelling geven is een frontale opstelling het meest aan te raden. Zo heeft iedereen een goed zicht op de presentatie.
- Je kan er voor kiezen om elke voorstelling te starten met het gedicht dat je gebruikte als sfeerschepping.
- De bedoeling is dat ze het eindresultaat van de workshop tonen en de tekening van het passende recht. Ze verwoorden hierbij hun ervaringen en verwoorden hun mening over het kinderrecht dat zij bespraken tijdens de workshop.
- De begeleidende leerkracht modereert het gesprek over het kinderrecht. Een aantal vragen kunnen helpen om tot de kern van het kinderrecht te komen. Je kan ook een neerslag vragen van de leerkrachten die de workshop gaven. Deze kan een leidraad zijn bij het begeleidend gesprek van het toonmoment.
- Vragen die je kunnen helpen het toonmoment te begeleiden:
 - Rond welk kinderrecht werkten jullie?
 - Wat hebben jullie gedaan/gemaakt?
 - Wat bespraken jullie?
 - Wie deed er allemaal aan mee?
 - Hoe vonden jullie dat? Wat was je favoriete moment van de workshop?
 - Wat was het resultaat? Hoe zijn jullie daartoe gekomen?
 - Waarom is dat kinderrecht belangrijk voor jullie en ons allemaal?
 - Wat zouden jullie nog meer willen doen rond dit kinderrecht?
 - Hoe zouden we dit kunnen bewerkstelligen?

4.2 Toonmomenten

▶ **Workshop 1A: Recht op gezondheidszorg**

- De leerlingen tonen de gipsverbanden die ze aanlegden. Ze vertellen over de beperkingen die ze ervaren als ze er mee rondlopen.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en verwoorden waarom dit kinderrecht belangrijk is.

▶ **Workshop 1B: Recht op gelijke kansen**

- De leerlingen doen een spel voor de hele groep. Hou het kort om de aandacht er bij te houden. Het publiek kan zo zien dat een eenvoudig spel voor mensen met een handicap heel moeilijk kan zijn.
- De groep verwoordt hoe zij dit spel hebben ervaren tijdens de workshop. Ze vertellen hoe dit in het werkelijke leven gebeurt.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en verwoorden waarom dit kinderrecht belangrijk is.

▶ **Workshop 2A: Recht op bescherming**

- De leerlingen demonstreren wat ze tijdens de les zelfverdediging leerden. Ze spelen overvaller en verdediger. Een andere leerling verwoordt waarom het recht op bescherming belangrijk is.
- Hierbij laten ze de prent van het kinderrecht zien.

▶ **Workshop 2B: Recht op bescherming tegen uitbuiting**

- De leerlingen tonen de werkjes die ze maakten (sleutelhangers/tasjes/poppen ...).
- Ze vertellen in welke omstandigheden deze producten in de werkelijkheid worden gemaakt. Ze sommen de gevolgen van kinderarbeid op.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en verwoorden waarom dit kinderrecht belangrijk is.

▶ **Workshop 3A: Recht op spel en ontspanning**

- De leerlingen tonen wat ze deden in deze workshop. Hiervoor heb je zeker een tafel en een stoel nodig. Je kan de muziek als ondersteuning gebruiken maar misschien wordt dat wat te omstandig.
- Ze zeggen waarom spel en ontspanning belangrijk is.

▶ **Workshop 3B: Recht op een naam en een nationaliteit**

- De leerlingen vertellen wat ze deden en bespraken. Ze tonen de plankjes met hun naam erop. Indien je een andere activiteit ondernam, kan je het product hiervan laten zien.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en verwoorden waarom dit kinderrecht belangrijk is.

▶ **Workshop 4A: Recht op een eigen mening**

- De leerlingen maakten een vragenlijst over het ervaringsspel, waarbij hun rechten geschonden werden. De leerlingen leggen aan hun medeleerlingen uit dat ze deze vragenlijst anoniem kunnen invullen en aan hen terugbezorgen. Laat de medeleerlingen van de andere groepen meteen de enquête invullen. De enquêteurs verzamelen de ingevulde lijsten en verwerken deze, samen met hun titularis, later tijdens een of ander lesmoment.
- De leerlingen tonen de prent van het kinderrecht en verwoorden waarom dit belangrijk is.

▶ **Workshop 5A: Recht op onderwijs**

- De leerlingen kunnen het toneelstuk dat ze maakten naar voor brengen.
- Ze kunnen leerkracht en leerlingen spelen waarbij ze het gesprek vanuit de workshop nabootsen. Een ondersteuning hierbij kan zijn dat jij de vragen die je stelde op een fiche aan hen doorgeeft, zodat de 'leerkracht'-leerling deze vragen kan stellen en de andere leerlingen van de groep deze beantwoorden zoals ze tijdens de workshop deden.
- Indien je een symbool liet ontwerpen, kan je dit tonen en het publiek vragen of zij een plaats in de schoolomgeving kennen waar dit symbool duidelijk zou zijn. Laat de ontwerpers ook uitleggen waarom ze net dit symbool kozen.
- Wanneer je koos voor een creatieve uitwerking van de kinderrechten kan je de resultaten ervan nu tonen, tenminste indien je dit niet onmiddellijk na de workshop deed.

▶ **Workshop 5B: Recht op bescherming tegen oorlog**

- De leerlingen tonen de vlaggetjes en lezen de woorden in de verschillende talen voor. Zij vertellen er kort bij waarom vrede belangrijk is.
- Nadien kunnen de vlaggetjes een mooie versiering worden in het schoolgebouw.

▶ **Workshop 6A: Recht op informatie**

- De leerlingen leggen de werking van het morse-alfabet uit. Zij tonen de werking ervan.
- Zij verwoorden het belang van informatie.
- Indien je hen een rebus liet maken, kan je het publiek deze laten oplossen.

▶ **Workshop 6B: Recht op vereniging**

- De leerlingen tonen de silhouetten die ze maakten. Ze vertellen welke naam hun club heeft en waarom ze die kozen.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en vertellen waarom dit voor hen belangrijk is.

▶ **Workshop 7A: Recht op familie**

- De leerlingen brengen de 'rap' die ze maakten.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en vertellen waarom dit voor hen belangrijk is.

▶ **Workshop 7B: Recht op privacy**

- Het hangt van de keuze van jouw activiteit af welke materialen de leerlingen kunnen tonen. Bij elk product is het belangrijk dat ze benadrukken dat het hier over privacy gaat. Hun persoonlijke ervaring heeft hier prioriteit.
- Ze vertellen wat ze maakten.
- Ze tonen de prent van het kinderrecht en vertellen waarom dit belangrijk is.

5 Infotraject – info over hulpinstanties

Doel

- Leerlingen leren een aantal beschikbare hulpinstanties kennen.
- Leerlingen komen tot het besef dat er actie en hulp mogelijk is.

Benodigdheden

- Verschillende lokalen.
- Materialen per stand (zie standjes).

Tijd

Ongeveer anderhalf uur.

Werkwijze

We geven hier een voorbeeld van een infotraject. Dit kan je volledig zelf invullen aan de hand van de mogelijkheden die jouw school en omgeving bieden. We suggereren hier een aantal instanties die een nuttige bijdrage kunnen betekenen in verband met de kinderrechten.

De rode draad van het infotraject is het zoeken van een antwoord op de vraag: "Waar kan ik terecht als ik problemen in verband met mijn rechten ervaar?". Door hen langs de infostanden te leiden laat je hen de mogelijkheden zien. Bij elke infostand krijgen de leerlingen een stempel/teken dat ze langskwamen. Op het einde van het traject wacht hen een kleine beloning in de vorm van een traktatie. Dit kan een hapje of een drankje zijn, maar ook een kopie van een mooi gedicht of tekst in verband met de mensenrechten.

De personen die de verschillende informatiepunten bemannen vertellen over het doel en de bereikbaarheid van hun organisatie of aanspreekpunt. Het is belangrijk dat zij kunnen inspelen op de noden van de leerlingen. Misschien stelden de leerlingen al vragen tijdens de voorgaande activiteiten en heb je die kunnen noteren. Zij kunnen een hulp zijn, zeker voor de mensen die van buiten de schoolgemeenschap komen.

Wij sommen hier verschillende mogelijkheden voor infostanden op:

- De verpleegkundige van de school kan een belangrijk aanspreekpunt zijn. Zij/hij vertelt over de bereikbaarheid van de verpleegpost. Het respect voor de privacy van de leerlingen is belangrijk voor hen. Dit moet zeker worden vermeld.
- Een afgevaardigde van het JAC (Jongeren Advies Centrum) is een meerwaarde voor een infotraject. Deze persoon kan de werking van het JAC uitleggen. Je vindt hiervoor info op de website van het JAC: www.jac.be.
- De vertrouwensleerkracht van de school kan hier niet ontbreken. Waarschijnlijk is zij/hij wel bekend bij de leerlingen maar dit is een geschikte gelegenheid om in iets beperktere kring uit te leggen wat zijn/haar taak is. Je kan het aanmoedigen om leerlingen die reeds in contact kwamen met de vertrouwensleerkracht hun verhaal te laten doen. Dit hangt natuurlijk af van de situatie en van de leerling in kwestie.
- De politie, als mogelijke hulp voor de leerlingen bij de schending van hun rechten. Je kan een agent uitnodigen die uitlegt bij welke situaties jongeren hulp kunnen vragen aan de politie en hoe ze dit best doen.
- De jeugdconsulent van de gemeente kan meer informatie geven over de mogelijkheden die de gemeente biedt voor jongeren.
- Een jeugdrechter of een advocaat (gespecialiseerd in familierecht) kan de leerlingen uitleggen wat hij in zijn functie voor hen kan betekenen.

- Voorzie een lokaal waar er computers staan. De leerlingen kunnen dan surfen op de sites van het kinderrechtencommissariaat (www.kinderrechten.be), de jongerentelefoon (www.kjt.org).
- De leerlingen kunnen ook geboeid zijn door infostandjes over Oxfam Wereldwinkel, Vredeseilanden, andere organisaties uit de Noord-Zuidbeweging, Amnesty International, Unicef. Je kan hiervoor beroep doen op geïnteresseerde ouders, collega's, dorpsgenoten. Deze informatie is niet meteen een hulp bij schending van hun eigen rechten maar kan wel interessant zijn als aanvulling.

6 Afsluitmoment

Doel

- Interactief werken met een website over kinderrechten.
- Kennismaken met een verhaal over schendingen van mensenrechten.

Benodigdheden

- Een grote ruimte (refter of turnzaal).
- Film rond mensenrechten/kinderrechten (zie bijlage 2).
- Computers om te werken met de interactieve sites van VORMEN voor deze doelgroep: www.overmogenenmoeten.be.

Tijd

Een halve dag

Werkwijze

Deze activiteit bestaat uit twee luiken. De groep wordt in twee gesplitst.

Activiteit 1

- Je toont een film waarin er een schending van de mensenrechten gebeurt. De leerlingen bekijken deze film. Je houdt een nabespreking in kleine groepjes.
- Laat hen verwoorden wat hun gevoel rond de film was, welke schending van welk kinderrecht er aan bod kwam. Wat vonden ze van het verloop van de film? Zouden ze de getoonde oplossing zelf nemen? Kennen ze een soortgelijke situatie? Maakten ze het al mee, zo ja, wat deden zij dan zelf om de situatie te veranderen of te handhaven? Wat kan jij doen indien je iemand kent die in zo'n situatie leeft?
- Je kan de leerlingen wat meer info laten opzoeken rond het thema van de film. Je kan hen zelf de nodige hulpkanalen aangeven (zie ook activiteit 5).

Activiteit 2

- Hiervoor heb je een aantal computers mét geluidskaart nodig. Je laat de leerlingen werken op de interactieve website: www.overmogenenmoeten.be
- Deze website biedt de mogelijkheid om de resultaten van je leerlingen na hun werk te bekijken en te beoordelen. Je kan deze resultaten met hen bespreken.
- De informatie over deze website is beschikbaar op www.vormen.org/vilok

BIJLAGE 1: GEDICHTEN ROND KINDERRECHTEN

De meeste van de onderstaande reeks gedichten vind je gemakkelijk op het internet. In andere gevallen kan je ze in de bibliotheek vinden. Ook tal van andere gedichten buiten degene die we hier opgeven zijn bruikbaar.

VAN DE VENDEL, E., Bronchitis uit *Bijna alle sleutels*, Querido, Amsterdam, 1998.

VAN LIESHOUT, T., De invalide kip uit *Van verdriet kun je grappige hoedjes vouwen*, Leopold, Den Haag, 1986.

EYKMAN, K., Stef volgens zijn vader uit *Lastige potretten*.

VERSCHOOR, D., Haal jij eens even uit *Zou het waar zijn wat ik zie?* De Zonnewijzer Holland, Haarlem, 1985.

WITVLIET, L., Terug van vakantie uit *Een propje in mijn gezicht*, Infodok, Leuven, Den Haag, 1989.

WILMINK, W., Het lied van Mustafa uit *We zien wel wat het word*, Amsterdam, Bert Bakker, 1985.

FRANCK, E., Beste Carla uit *Stille Brieven*, Clavis, Hasselt, 1988.

KRUIT, J., Ons huis uit *Kun je zien wat je voelt?*, De Zonnewijzer Holland, Haarlem, 1991.

EERHART, F., Hoge nood uit *Honderd keer moet ik dit schrijven*, honderd gedichten over school Divers, Amsterdam, 2002.

WILMINCK, W., Oorlog uit *Twee meisjes in Twente*, Bert Bakker, Amsterdam, 1988.

VAN LIESHOUT, T., Lieverd uit *Och, ik elleboog me er wel doorheen*, Leopold, Amsterdam, 1988.

EYKMAN, K., De geheime club uit *Wie verliefd is gaat voor*, De Harmonie, Amsterdam, 1982.

LEIN, P. Dagboek, (www.taalsite.nl/bibliotheek/publicaties/nieuwsbrieven/00002/00010/)

OLTHUIS, T., Papa is weg

BIJLAGE 2: FILMS ROND KINDERRECHTEN

- American History X
- Baran
- Before night falls
- Burning in the wind
- Le cas Pinochet
- De cirkel
- City Of God
- El Bola
- Fucking Amal
- Garage Olympo
- Hijos
- In The Name Of The Father
- Lilya-4-Ever
- Maria, Full Of Grace
- Machuca
- Osama
- Paradise now
- Personal Velocity
- Promised Land
- Promises
- Private
- Tsotsi
- Turtles can fly

PS: Deze lijst is afkomstig van de website van Amnesty International Vlaanderen. Je kan er ook terecht voor een beknopte inhoudsopgave per film. www.aivl.be/index.cfm?PageID=2601